

і процедур взаємодії між її гілками та інститутами, розв'язання інших нагальних проблем суспільства, а не задля задоволення кон'юнктурних потреб та бажання підігнати Основний Закон під приватні політичні інтереси, що спричинило в Україні політико-соціальне загострення. Враховуючи те, що за цим стоять різного роду корпоративні інтереси, які слабко кореспондуються з інтересами пересічних громадян, варто на законодавчому рівні здійснити відокремлення бізнесу від політики, що сприятиме звільненню влади від корупції.

Серед ключових завдань модернізації системи влади в Україні викремимо такі: збалансоване розмежування повноважень різних гілок влади шляхом оптимального розподілу владних функцій, а не влади, що визначає зміст конституційної реформи; розподіл адміністративних та політичних функцій і посад у системі виконавчої влади; реформування системи центральних органів виконавчої влади за функціональним принципом з метою оптимізації їхньої структури та децентралізація функцій державного управління. Правове регулювання адміністративних процедур, спрямування діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування насамперед на надання адміністративних послуг населенню. Створення єдиної вертикалі виконавчої влади, що сприятиме чіткому розподілу функцій та повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Останнє посилює необхідність зміни нинішнього статусу місцевих держадміністрацій та їхню трансформацію в інституції регіональних представників Президента України, що здійснюють тільки контрольно-наглядові функції.

Важливим питанням є вдосконалення механізмів організації роботи громадських колегій при органах державної влади, залучення неурядових організацій до розробки та прийняття політико-управлінських рішень, встановлення ефективного громадського контролю за діяльністю органів влади, адже організація такого контролю над бюрократичною складовою завжди була і залишається актуальним завданням будь-якої політичної системи, незалежно від форми правління.

4. Судова влада

Реалізація політичних, економічних, соціальних реформ неможлива без зміцнення правового статусу органів правосуддя. У державі, що прагне стати правовою, суд має бути авторитетним, незалежним, владним та самостійним, в якому люди бачили б не бюрократичну установу, а реального гаранта їхніх прав, надійного захисника їхніх інтересів. Однією з передумов становлення в Україні правової держави, додержання її стандартів є поважання свободи та недоторканності людини, здійснення правосуддя відповідно до вимог Конституції та чинного законодавства.

Суд відіграє в житті будь-якої держави важливе значення, а в правовій державі правильно улаштований суд має ще й таку нову функцію, як бути міцною гарантією прав громадянина, що проголошуються основним законом держави. Винятково важливою є, отож, роль суду як органу, призначеного для розв'язання конфліктів з метою захисту прав та законних інтересів людини і громадянина.

Судова влада відіграла важливу роль у формуванні нинішньої політичної ситуації в країні та вплинула на подальший напрямок розвитку держави. Адже саме завдяки відомим рішенням Верховного Суду України від 3 грудня 2004 р. (яким було призначено повторне голосування на виборах президента 26 грудня 2004 р.) і 20 січня 2005 р. (яким результати цього голосування були визнані легітимними) вдалося розв'язати конфлікт між владою та опозицією. Отже, останні президентські вибори, періодичні загострення конфліктів з приводу розподілу повноважень в умовах парламентсько-президентської республіки виявили дуже важливу, з погляду державотворення, закономірність — посилення впливу судової влади на процес формування законодавчої та виконавчої влади. З одного боку, можна стверджувати, що з позиції права та демократії ця тенденція є позитивною. Водночас світовий та й уже вітчизняний досвід (особливо ситуація навколо Конституційного Суду України, який повинен визначити конституційність президентських указів про розпуск Верховної Ради) свідчить, що реакцією на неї з боку інших гілок влади може бути прагнення посилити свій вплив на судову владу при її формуванні та функціонуванні. А це в свою чергу означає шлях не до, а від права і від демократії.

В Україні звичною практикою стало перетворення суду на придаток до виконавчої влади, на інструмент досягнення політичних, бізнесових та інших приватних цілей. Рішення суду у багатьох резонансних справах, які цікавили впливових політиків, бізнесменів тощо, можна було легко спрогнозувати, виходячи з інтересу зазначених осіб. Тобто суду відводилася роль оформлювача рішення, яке, по суті, ухвалювалося в іншому місці й іншими особами. Причому в окремих випадках, втілюючи сторонню волю у своє рішення, суд навіть міг не обтяжувати себе дотриманням передбачених законом формальностей. Цілком закономірним стало і використання судової гілки влади в якості основного інструменту для незаконного перерозподілу власності, що отримало назву рейдерства.

Окрім політичних аспектів, є ще ціла низка проблем, що перешкоджають ефективному функціонуванню судової системи. Так, згідно з даними щорічної доповіді Transparency International за 2007 р., присвяченої корупції в судовій системі, кожен шостий з опитаних громадян і підприємців України, чия справа розглядалася в суді, зізнався, що давав судді хабара. За кількістю респондентів, які вважають судову систему

корумпованою й неефективною, Україна обігнала не тільки всі без винятку європейські країни, а й навіть такі африканські держави, як Конго і Сенегал. Основною загрозою незалежності й ефективності судів у доповіді названо використання судів у політичних цілях, тиск на суди і суддів з боку інших органів державної влади. Підкреслюється антиправовий характер довільних переведень судді з одного суду в інший, вказується на неприпустимість такого методу розправи з незалежними й неупередженими суддями.

У доповіді, що нараховує 400 сторінок, ідеться не тільки про головні проблеми, які призвели до нинішньої невтішної ситуації, а й про заходи, необхідні для розв'язання цих проблем, зокрема про реформування процесу призначення на суддівські посади. У ході цієї реформи особливу увагу слід звернути на те, щоб призначення ґрунтувалися виключно на оцінці професійних та особистих якостей кандидатів, і в тому числі їхньої чесності. Ця оцінка повинна ґрунтуватися на чітких й широко оприлюднених критеріях. А сам процес призначення судді в обов'язковому порядку містив у собі консультації з інститутами громадянського суспільства, зокрема з організаціями, які розглядають скарги громадян, та професійними організаціями юристів.

Підкреслюється нагальна потреба відгородити та захистити суддів від карного й адміністративного переслідування у зв'язку з виконанням ними своїх обов'язків. Водночас ідеться й про необхідність контролю за діяльністю суддів під час судочинства. Зазначається, що всі звинувачення на адресу суддів повинні ретельно перевірятися незалежним і професійним органом. Процедура звільнення судді з посади має бути прозорою і справедливою, ґрунтуватися на чітких і суворих стандартах. Потрібно, щоб із судді, спійманого на корупції, знімалася всяка недоторканність і будь-який імунітет.

Наявність суттєвих недоліків у національній системі судочинства підтверджують рішення Європейського суду з прав людини щодо України, в яких констатуються системні порушення, зокрема ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка регламентує право кожної людини на розгляд справи судом упродовж розумного терміну. За станом на 1 січня 2007 р. Європейський суд з прав людини ухвалив щодо України 260 рішень по суті, у 80% з них констатується порушення права на справедливий судовий захист.

Формування судової системи України

Нескінченні дискусії щодо шляхів реформування судової системи ведуться ще з часів УРСР, а сам цей процес затягнувся на десятиліття й остаточної визначеності за напрямками, строками та методами на законодавчому рівні не набув. Протягом 70 років радянський суд займався виключно розглядом конкретних кримінальних і цивільних справ і ніхто не називав його судовою владою. Судової влади не було в реальному житті,